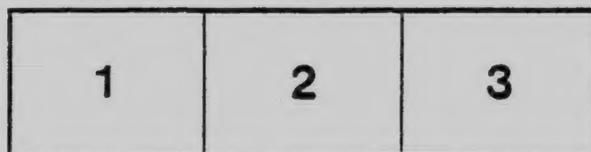
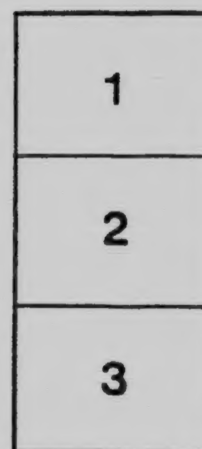
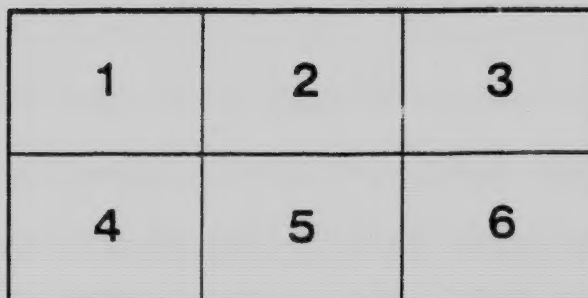

1
2
3

1
2
3

1
2
3
4
5
6

Ілюстрована Шевченківська Бібліотека
№ 11.

НАЙМИЧКА.

З 2 малюнками і портретом.

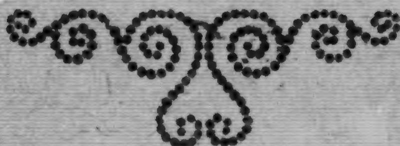
Накладом „Канадийского Фармера“
852 MAIN STREET, WINNIPEG. CANADA

Ілюстрована Шевченківська Бібліотека.
№ 11

НАЙМИЧКА.

З 2 малюнками і портретом.

Накладом „Канадийского Фармера."
852 Main Street, Winnipeg, Canada.

Т. Шевченко

Наймичка.

ПРОЛОГ.

У неділю в-ранці ранє
Поле крило ся туманом;
У тумані на могилї,
Як тополя, похилилась
Молодиця молодая.
Щось до лона пригортає
Та з туманом розмовляє:

»Ой тумане, тумане,
Май латаній талане!
Чому мене не сховаєш
Оттут серед лану?
Чому мене не задавиш,
У землю не вдавиш?
Чому менї злої долї,
Чом віку не збавиш?
Нї, не дави, туманочку!
Сховай тілько в полї,
Щоб нїхто не знав, не бачив
Моєї недолї!
Я не одна, єсть у мене
І батько і мати...
Єсть у мене — туманочку,
Туманочку, брате! —
Дитя моє, мій синочку,
Нехрещений сину!
Не я тебе хрестити-му
На лиху годину;
Чужі люде хрестити-муть,
Я не буду знати,

Як і зовуть... Дитя моє!
Я була багата...
Не лай мене! Молитим-мусь,
Із самого неба
Долю виплачу сльозами
І пошлю до тебе!«

Пішла полем ридаючи,
В тумані ховалась,
Та крізь сльози тихесенько
Про вдову співала,
Як удова в Дунаєві
Синів поховала:

»Ой у полї могила;
Там удова ходила,
Там ходила, гуляла,
Трути-зільля шукала.
Трути-зільля не найшла,
Та синів двох привела,
В китаєчку повила
І на Дунай однесла:
»Тихий, тихий Дунай!
»Моїх діток забавляй.
»Ти, жовтенький пісок!
»Нагодуй моїх діток,
»Іскупай, исповий,
»І собою укрий!««

I.

Був собі дїд та баба,
З давнього давна, у гаї над ставом,
У-двох собі на хуторі жили,
Як діточок двоє,
Усюди обоє.
Ще з малечку у-двох ягнята пасли,
А потім побрали ся,
Худоби діждали ся,
Придбали хутїр, став і млин,

Щось до лона пригортає.

Садок у гаї розвели
І пасіку чималу,
Всього надбали.
Та діточок у їх Біг-ма
А смерть з косою за плечима.

Хто-ж їх старість привітає,
За дитину стане?
Хто заплаче, поховає?
Хто душу спомяне?
Хто поживе добро честно
Ь добрую годину,
І згадає дякуючи,
Як своя дитина?...
Тяжко дітей годувати
У безверхій хаті,
А ще гірше старіти ся
У білих палатах,
Старіти ся, умирати,
Добро покидати
Чужим людям, чужим дітям
На сьміх, на розтрату!

II.

І дід і баба у неділю
На приспі в-двох собі сиділи
Гарненько, в білих сорочках.
Сияло сонце в небесах,
Ані хмариночки, та тихо
Та любо, як у раї.
Сховало ся у серці лихо,
Як зьвір у темнім гаї.

В такім раї чого б, бач-ся,
Старим сумовати?
Чи то давнє яке лихо
Прокинулось в хаті?
Чи вчорашнє, задавлене
Знов заворушилось?

На приспі в-двох собі сиділи..

Чи ще тілько заклюнулось,
І рай запалило?

Не знаю, що і після чого
Старі сумують. Може вже
Отсе збирають ся до Бога,
Та хто в далекую дорогу
Їм добре коней запряже?
»А хто нас, Насте, поховає,
Як помремо?«

— »Й сама не знаю!
Я все отсе міркувала,
Та аж сумно стало:
Одинокі зостарілись...
Кому понадбали
Добра сього?«

— »Стрівай лишень!
Чи чуєш? щось плаче
За ворітьми, мов дитина!
Побіжім лиш! Бачиш?
Я вгадував, що щось буде!«

І разом схопились,
Та до воріт. Прибігають,
Мовчки зупинились;
Перед самим перелазом —
Дитина сповита,
Та не туго, й новенькою
Свитиною вкрита;
Бо то мати сповивала,
І літом укрила
Останньою свитиною!...
Дивились, молились
Старі мої. А сердешне
Неначе благає:
Випручало рученята
Й до їх простягає

Манюсінькі... і замовкло,
Неначе не плаче,
Тілько пхика.

»А що, Насте?
Я й казав! От бачиш!
От і талан, от і доля!
І не одинокі!
Бери ж лишень та сповивай!...
Ач яке, нівроку!
Неси в хату, а я верхи
Кинусь за кумами
В Городище.«

Чудно якось
Діеть-ся між нами!
Один сина проклинае,
З хати виганяе;
Другий сьвічечку, сердешний,
Потом заробляе
Та ридаючи становить
Перед образами:
Нема дітей!... Чудно якось
Діеть-ся між нами!

III.

Аж три пари на радощах
Кумів назбирали,
Та в-вечері й охрестили
І Марком назвали.
Росте Марко. Старі мої
Не знають, де діти,
Де посадить, де положить
І що з ним робити.
Минае рік. Росте Марко,
І дійна корова
У роскоші купаеть-ся.
Аж ось чорноброва
Та молода, білолиця
Прийшла молодиця

На той хутір благодатний
У найми просить ся.
»А що-ж?« каже: »возьмім, Насте!«

— »Возьмімо, Трохиме,
Бо ми старі, нездужаєм,
Та таки й дитина,
Хоча воно вже й підросло,
То все-ж таки треба
Коло його піклуватись.«
— »Та воно-то треба,
Бо й я свою вже часточку
Прожив, слава Богу,
Підтоптав ся. Так що-ж тепер,
Що возьмеш, небого?
За рік, чи як?«

— »А що дасте.«
— »Е, ні! треба знати,
Треба, дочко, лічить плату,
Зароблену плату;
Бо сказано: хто не лічить,
То той і не має.
Так оттак хиба, небого:
Ні ти нас не знаєш,
Ні ми тебе; а поживеш,
Роздивиш ся в хаті,
Та й ми тебе побачимо, —
Оттогді й за плату.
Чи так, дочко?«
— »Добре, дядьку!«
— »Просимо ж у хату!«

Поєднались. Молодиця
Рада та весела,
Ніби з паном повінчалась,
Закупила села.
І у хаті, і на дворі,
І коло скотини,
У-вечері і в-досьвіта;
А коло дитини

Так і пада, ніби мати:
В будень і в неділю
Головоньку йому змие,
Й сорочечку білу
Що день божий надіває.
Граеть-ся, співає,
Робить возики, а в сьвято
То й з рук не спускає.
Дивують ся старі мої
Та молять ся Богу.
А наймичка невсипуща
Що-вечір, небога,
Свою долю проклинає,
Тяжко, важко плаче;
І ніхто того не чує,
Не знає й не бачить,
Опріч Марка маленького.
Так воно не знає,
Чого наймичка сльозами
Його умиває;
Не зна Марко, чого вона
Так його цілує,
Сама не з'їсть і не допє,
Його нагодує.
Не зна Марко, як в колисці
Часом серед ночи
Прокинеть-ся, ворухнеть-ся,
То вона вже скочить,
І укрие й перехрестить,
Тихо заколише;
Вона чує в другій хаті,
Як дитина дише.
В-ранці Марко до наймички
Ручки простягає,
І мамою невсипущу
Ганну величає.
Не зна Марко, росте собі,
Росте, виростає.

IV.

Чимало літ перевернулось,
Води чимало утекло;
І в хутір лихо завернуло,
І сліз чимало принесло.
Бабусю Настю поховали
І ледве, ледве одволали
Трохима діда. Прогуло
Прокляте лихо, та й заснуло.
На хутір знову благодать
З-за гаю темного вернулась
До діда в хату спочивать.

Уже Марко чумакує
І в осени не ночує
Ні під хатою, ні в хаті.
Кого-небудь треба сватать.
»Кого-ж би тут?« старий дума
І просить поради
У наймички. А наймичка
До царівни б рада
Слать старости: »Треба Марка
Самого спитати.«
— »Добре, дочко! спитаємо,
Та й будемо сватать.«
Розпитали, порадились,
Та й за старостами
Пішов Марко. Вернули ся
Люде з рушниками,
З сьвятим хлїбом обміненим.
Панну у жупані,
Таку кралю висватали,
Що хоч за гетьмана,
То не сором. Оттаке-то
Диво запопали!

»Спасибі вам!« старий каже.
»Тепер, щоб ви знали,
Треба краю доводити,
Коли й де вінчати,

Та й весільля! Та ще ось-що:
Хто в нас буде мати?
Не дожила моя Настя!...«
Та й заливсь сльозами.
А наймичка у порогу
Вхопилась руками
За одвірок, та й зомліла.
Тихо стало в хаті;
Тілько наймичка шептала:
»Мати... мати... мати!«

V.

Через тиждень молодиці
Коровай місили
На хуторі. Старий батько
З усієї сили
З молодицями танцює
Та двір вимітає,
Та прохожих, проїзжачих
У двір закликає,
Та вареною частує,
На весільля просить.
Знай бігає, а самого
Ледве ноги носять.
Скрізь гармідер та реготня
В хаті і на дворі,
І жолоби викотили
З нової комори.
Скрізь пораньня: печуть, варять,
Вимітають, миють...
Та все чужі. Де-ж наймичка?
На прощу у Київ
Пішла Ганна. Благав старий,
А Марко аж плакав,
Щоб була вона за матір.
»Ні, Марку! ніяко
Менї матїрю сидїти:
То багаті люде,
А я наймичка; ще й з тебе
Сьміяти ся будуть.

Нехай Бог вам помагає!
Піду помолю ся
Усім сьвятим у Києві,
Та й знову верну ся
В вашу хату, як приймете.
Поки маю сили,
Трудити-мусь.«

Чистим серцем
Поблагословила
Свого Марка, заплакала
Й пішла за ворота.

Розвернуло ся весільля,
Музикам робота
І підковам. Вареною
Столи й лави миють.
А наймичка шкандибає,
Поспішає в Київ.
Прийшла в Київ, не спочила:
У міщанки стала,
Наняла ся носить воду,
Бо грошей не стало
На акафист у Варвари.
Носила, носила,
Кіп із вісім заробила,
Й Маркові купила
Сьвяту шапочку в печерах
У Йвана сьвятого,
Щоб голова не боліла
В Марка молодого;
І перстеник у Варвари
Невістці достала,
І, всім сьвятим поклонившись,
До-дому верталась.

Вернула ся. Катерина
І Марко зустріли
За ворітьми, ввели в хату
Й за стіл посадили;

Напували й годували,
Про Київ питали,
І в кімнаті Катерина
Одпочить послала.

»За-що вони мене люблять?
За-що поважають?
О Боже мій милосердний!
Може вони знають?...
Може вони догадались?...
Ні, не догадались,
Вони добрі.«

І наймичка
Тяжко заридала.

VI.

ричи крига замерзала,
Тричи розставала;
Тричи наймичку у Київ
Катря провожала,
Так як матір. І в четвертий
Провела небогу
Аж у поле, до могили,
І молила Бога,
Щоб швиденько вертала ся,
Бе без неї в хаті
Якось сумно, ніби мати
Покинула хату.

Після Пречистої в неділю,
Та після першої, Трохим
Старий сидів в сорочці білій,
В брилі, на приспі. Перед ним
З собакою унучок грав ся,
А внучка в юпку одяглась
У Катрину, і ніби йшла
До діда в гості. Засьміяв ся
Старий і внучку привітав,
Неначе справді молодицю.

»А де-ж ти діла паляницю?
Чи може в лісі хто одняв?
Чи по просту — забула взяти?
Чи може ще й не напекла?
Е, сором, сором! лепська мати!«
Аж зирк! — і наймичка ввійшла
На двір. Побіг старий стрічати
З онуками свою Ганну.
»А Марко в дорозі?«
Ганна діда питала ся.
— »В дорозі ще й досі.«
— »А я ледве додибала
До нашої хати
Не хотілось на чужині
Одній умирати!
Коли-б Марка діждати ся!
Так щось тяжко стало...«
І внучатам із клуночка
Гостинців виймала:
І хрестики, й дукачики,
Й намиста разочок
Ориночці, і червоний
З фольґи образочок;
А [illegible]опові соловейка
Та коників пару;
І четвертий уже перстень
Сьвятої Варвари
Катерині; а дідові
Із воску сьвятого
Три сьвічечки; а Маркові
І собі нічого
Не принесла: не купила,
Бо грошей не стало,
А заробить не здужала.
»А ось ще осталось
Пів бубличка!«
Й по шматочку
Дітям розділила.

VII.

Ввійшла в хату. Катерина
Її ноги умила
Й полудновать посадила.
Не пила й не їла
Моя Ганна.
»Катерино!
Коли в нас неділя?«
— »Після-завтра.«
— »Треба буде
Акафист наняти
Миколаеві сьвятому
Й на часточку дати;
Бо щось Марко забарив ся...
Може де в дорозі
Занедужав, сохрань Боже!«
Й покапали сльози
З старих очей замучених.
Ледве, ледве встала
Із-за стола.
»Катерино!
Не та вже я стала:
Зледащіла, не здужаю
І на ноги встати.
Тяжко, Катре, умирати
В чужій, теплій хаті!«

Занедужала небога.
Уже й причащали,
Й маслосьвятіе служили, —
Ні, не помагало!
Старий Трохим по надвірю
Мов убитий ходить.
Катерина з болящої
І очей не зводить,
Катерина коло неї
І днює й ночує.
А тимчасом сичі в ночі
Недобре віщують
На коморі. Болящая

Що-день, що-година,
Ледве чути, питаєть-ся:
»Доню Катерино!
Чи ще Марко не приїхав?
Ох, як-би я знала,
Що діжду ся, що побачу,
То ще б підождала!«

VIII.

Іде Марко з чумаками,
Ідучи співає,
Не поспіша до господи,
Воли попасає.
Везе Марко Катерині
Сукна дорогого,
А батькові шитий пояс
Шовку червоного,
А наймичці на очіпок
Парчі золотої
І червону добру хустку
З білою габою,
А діточкам черевички,
Фіґ та винограду,
А всім вкупі червоного
Вина з Цариграду
Відер з троє у барилї,
І кавяру з Дону, —
Всього везе, та не знає,
Що діеть-ся дома!

Іде Марко, не журить ся.
Прийшов, слава Богу!
І ворота одчиняє,
І молить ся Богу.
»Чи чуєш ти, Катерино?
Біжи зустрічати!
Уже прийшов! Біжи швидче,
Швидче веди в хату!
Слава Тобі, Христе Боже!
На-силу діждала!«

І »Отче наш« тихо, тихо,
Мов крізь сон, читала.

Старий воли випрягає,
Занози ховає
Мережані, а Катруся
Марка оглядає.
— »А де-ж Ганна, Катерино?
Я пак і байдуже!
Чи не вмерла?«
— »Ні, не вмерла,
А дуже нездужа.
Ходім лишень в малу хату,
Поки випрягає
Воли батько; вона тебе,
Марку, дожидає.«

Ввійшов Марко в малу хату
І став у порогу...
Аж злякав ся. Ганна шепче:
»Слава, слава Богу!
Ходи сюди, не лякай ся!...
Вийди, Катре, з хати!
Я щось маю розпитати,
Де-що росказати.«

Вийшла з хати Катерина,
А Марко схилив ся
До наймички у голови.
»Марку! Подиви ся,
Подиви ся ти на мене!
Бач, як я змарніла?
Я не Ганна, не наймичка,
Я...«
Та й заніміла.
Марко плакав, дивував ся.
Знов очи одкрила,
Пильно, пильно подивилась, —
Й сльози покотились.
»Прости мене! Я каралась
Весь вік в чужій хаті...

Прости мене, мій синочку!
Я... я твоя мати!«
Та й замовкла...

Зомлів Марко,
Й земля задріжала.
Прокинув ся... до матери —
А мати вже спала!

1845. 13.-XI.
Переяслав.

